

TÜRÜK

2021, Yıl/Year: 9, Sayı/Issue: 25, ISSN: 2147-8872

TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi

TURUK International Language, Literature and Folklore Researches Journal

Geliş Tarihi / *Date of Received: 19.04.2021*

Kabul Tarihi / *Date of Accepted: 02.06.2021*

Sayfa / *Page: 91-106*

Research Article / Araştırma Makalesi

Yazar / *Writer:*

Doç. Dr. Mehmet Gedizli

Manisa Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal
Bilimler Eğitimi Bölümü

mgedizli@gmail.com

TÜRKÇENİN NOKTALAMA İŞARETLERİ VE YAZIM KURALLARININ TASNİFİ

Öz

Bu makalede Türkçenin yazım kuralları ve noktalama işaretleri sınıflandırılmıştır. Öncelikle bu sınıflandırmayı gerektiren sebepler tartışılmış, sonra da sınıflama yapılmıştır. Noktalama işaretleri ile ilgili iki sınıflama yapılmış, ancak biçimsel sınıflama bu çalışmanın kapsamında olmadığı için ayrıntılara girilmemiştir. Noktalama işaretleri işlevsel yazı birimleri olduklarından dolayı, Türkçedeki işlevlerine göre tasnif edilmiştir. Türkçede yaygın olarak kullanılan yirmi kadar noktalama işareti sınıflamaya dâhil edilmiştir. Çalışmanın yazım kuralları ile ilgili bölümünde, yazım kuralı olarak gösterilen başlıklardan hareketle sınıflama üç ana başlık altında toplanmış, iki ana başlık da kendi içinde dört ve iki alt başlıkla gösterilmiştir. Türk Dil Kurumu Yazım Kılavuzu kitabında otuzdan fazla yazım kuralı ile ilgili başlık bulunmaktadır. Noktalama işaretleri de bu başlıklar içindedir. Noktalama işaretleri ve yazım kurallarının tasnif edilmesi, gecikmiş bir konudur. Özellikle eğitim öğretim uygulamalarında Türkçenin yazımı ile ilgili sorunlarla ilgili araştırmaların nicelik ve nitelik bakımından ortaya koyduğu veri çokluğu, konunun bilgi-kuramsal yönleriyle de incelenmesi gerektiğini göstermektedir. Yapılan kaynakça taramaları ve Yazım Kılavuzu kitabındaki yazım kuralları ve noktalama işaretlerinin tasnif eksikliği üzerine bu çalışma yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Noktalama, Yazım kuralları, İmlâ, Tasnif, Türkçenin yazım kuralları.

THE CLASSIFICATION OF TURKISH LANGUAGE'S PUNCTUATION MARKS AND SPELLING RULES

Abstract

Turkish language spelling rules and punctuation marks were classified in this article. The reasons for this classification were initially discussed, and then the classification was made. Two classifications were made regarding punctuation marks, yet no details were presented as the formal classification was not within the scope of this study. Since punctuation marks are functional writing units, they were classified in consonance with their functions in Turkish language. About twenty punctuation marks, which are commonly used in Turkish, were included in this classification. Considering the part of the study regarding spelling rules, the classification was grouped under three main headings based upon the spelling rules, and two main headings were depicted with four and two sub-headings within themselves. Headings about more than thirty spelling rules are available in Turkish Language Association Spelling Guide. Punctuation marks are also within these headings. The classification of punctuation marks and spelling rules is a matter of delay. The abundance of data revealed in terms of quantity and quality of studies on problems related to Turkish language spelling rules, especially in education and training practices, indicates that this issue should also be examined theoretically. As a result of the literature review, this study was conducted on the lack of classification related to spelling rules and punctuation marks in the Spelling Guide.

Key Words: Punctuation, Spelling rules, Spelling, Classification, Turkish language spelling rules.

0. Giriş

Türkçede yazım kuralları konusu hem eğitim öğretimin hem de Türk dili araştırmalarının en çok ilgilendiği alanların başında gelmektedir. Konuyu ele alan yayınların artık genelgeçer bir sorun olarak kabul ettikleri yazım kurallarının bilgi-kuram ve uygulama ile ilgili yaklaşımları, sorunun yeni ve farklı yönlerden değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Yazım kuralları, bir dilin konuşma ve yazma biçimlerinde geleneğin devam etmesini sağlamakla birlikte konuşma dilindeki aşırılıkların da kontrol altında tutulması için gerekli olan prensiplerin ifadesidir. Bu prensipler, konuşma dilinde oluşan modaların, kısa süreli telaffuzların, bir hevese bağlı veya başka dillerin etkisiyle bir süreliğine ortaya çıkan temayüllerin meşrulaşmasına engel olmak ve yazı dilinde istikrarı sağlamak için gereklidir (Demir 2018:124).

Yazım kurallarının, tarihi süreci, bu süreç içindeki değişim ve gelişimi, eğitim öğretim uygulamalarında gözlemlenen sorunları ve çözüm arayışları, sorunlarının çözülmediğini ve önemini koruduğunu göstermektedir. Sorunlar genel olarak, ilgili çalışmalarda da belirtildiği gibi dil ve dilin yazımı ile ilgilidir. Dolayısıyla bu sorunların çözümüne yönelik yaklaşımlar da dil bilimi, dil bilgisi ve yazı/alfabe ile ilgili alanlarında olmalıdır.

Türkçe, yazı/alfabe tecrübesi ve yazım kurallarının uygulanışı bakımından pek çok dile göre kendine özgü bir mecraya sahiptir ve bu konuda kapsamlı araştırmalar yapılmıştır (Tekin 1997; Şirin User 2006). Türkçenin Latin alfabesine geçişinden sonra yapılan alfabe tartışmaları (Gülmez

2006), daha fazla öne çıktığı için yazım kurallarıyla ilgili sorunların çözümü biraz kenarda kalmış ve bazı yazım sorunları örtük bir kabule dönüşmeye başlamıştır.

Yazım kuralları, bilgi-kuram yönünden Türk dili, Türkçe eğitimi ve ilk okuma yazma öğretimi alanlarının araştırma konularından biri olurken eğitim öğretim uygulamaları açısından da Sınıf öğretmenliği, Türkçe öğretmenliği ve Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliğinin meslek bilgisi kapsamında değerlendirilmiştir. Diğer taraftan sorunun güncelliğini koruması da mesleki faaliyetleri dil kullanımına bağlı olan bilim, sanat, kültür ve iletişim alanlarının mensuplarının (gazeteci, yazar, sunucu, tiyatrocu vb.) geliştirdikleri eleştiri, öneri ve uygulamalar, ilgili bilim kamuoyunun dikkatini çekmeyi başarmış ve Türkçenin doğru yazılıp konuşulmasıyla ilgili kapsamlı çalışmalar yapılmasına sebep olmuştur (Zülfikar 2008).

Türkçenin yazım kuralları ile ilgili sorunlarının çözümü, Türk Dil Kurumunun görevlerinden birisi olarak kabul edilir ve gerekli çalışma ve düzenlemeler de kurumdan beklenir. Türk Dil Kurumu da kuruluşundan bu yana, konuyla yakından ilgilenmesine rağmen tartışmaları ve ihtilafları sonlandıracak çözümü geliştirememiştir. Çünkü yazım kurallarının sorunlarıyla ilgili bilgi-kuram araştırmaları ile eğitim öğretim uygulamalarıyla ilgili incelemelerden çıkan sonuçlar, yazım kurallarıyla ilgili sorunların devam ettiğini göstermektedir (Atasoy 2009; Sülükçü 2018). Yine de Türkçenin yazım kurallarıyla ilgili başvuru kaynağı, Türk Dil Kurumu tarafından belli aralıklarla güncellenen Yazım Kılavuzu kitabı (2017) ve <https://www.tdk.gov.tr/tdk/kurumsal/yazim-kilavuzu/> (Erişim: 06.04.2021) bilişim ağı olmaktadır. Özellikle eğitim öğretim uygulamalarında, Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanmış olan Yazım Kılavuzu kitabı esas alınıp farklı yayıncılar tarafından bir daha düzenlenen Yazım Kılavuzu kitapları, ilgili derslerde yardımcı kaynak olarak kullanılmaktadır.

Türkçenin yazım kuralları ile ilgili sorunlar çok yönlü çözümler üretmeyi zorunlu kılmaktadır. Çünkü konunun soruna dönüşmesi, paydaşların da kendi iç sorunlarının olması olarak düşünülebilir. Sorunun dil, eğitim öğretim, bilgi ve bilinç yönü, karmaşık bir tablo ortaya koymakta ve çözüm için de cesaret kırıcı bir vaziyet almaktadır. Konu, dil bilgisi açısından anlaşmayı sağlama yeterliliği sağlayıp sağlayamadığı ile; yazı/alfabe bilgisi açısından yazımın kurallar sistemi olması ve uyulması ile; eğitim öğretim uygulamaları açısından öğrenci, öğretmen, program dengesi ile; bilgi yönünden ise tanım, tasnif ve tanzim ile ilgili sorunları bir arada değerlendirmeyi gerektirmektedir. Bu durum karşısında araştırmacılar çözümlerini ya sorunu parçalara ayırarak geliştirmekte ya da çözümü kurumsal kimliklere –Türk Dil Kurumu, üniversitelerin ilgili bölümleri vb.- sevk etmektedirler. Türk Dil Kurumunun öncülüğünde ve himayesinde sorunun muhataplarının bir araya getirilip katılımcıların çözüm üretebileceğine dair öneriler, kurumun kuruluşundan beri uygulanmaktadır. Sorunun çözümü çok farklı yaklaşım ve yöntemlerle geliştirilebilir, ancak etkili ve doğru çözümün bilimsel, birleştirici, tutarlı ve uygulanabilir nitelikte olmasıdır.

Yazım kuralları dil açısından yazı/alfabe kadar önemlidir. Dilin yazılı bir kimlik kazanması, gelişimi, değişimi, eğitim öğretimi ve sosyal aklın korunup kolanması bakımından ne kadar önemliyse alfabeyi tamamlayıcı unsurlar olarak noktalama işaretlerinin önemsenmesi; dilin temel birimlerinden olan seslerin zaman içinde korunup işleyişi ve gelişimi; anlamın doğru şekilde gösterilip anlatımın amaca uygun gerçekleştirilmesi; dil ilişkileri açısından diller arası geçişkenliklerin izlenmesi ve eğitim öğretim uygulamalarında hedeflenen kazanımlara ulaşılması da

son derece kıymetlidir. Nitekim Türkçenin yazım kurallarıyla ilgili sorunlara belirtilen özelliklerde çözümler sunulmadığı için tartışma ve ihtilafların sürmesi de kaçınılmaz olmaktadır.

Gerek Yazım Kılavuzu kitaplarının hazırlanışında gerekse yazım kuralları ile ilgili yapılan araştırmalarda, genellikle benzer yaklaşım ve yöntemler kullanılmaktadır. Örneğin noktalama işaretleri ile ilgili açıklamalar yapıp örnekler verilmektedir. Bu şekilde de konunun anlaşılacağı beklenilmektedir. Türkçede kullanılan noktalama işaretlerinin sayısı göz önünde bulundurulduğunda, alfabedeki harflerin yarısından fazla ilave işaret ortaya çıkmakta ve bu işaretlerin de işlevlerine göre uygulanışlarıyla ortaya çıkan görüntü, yazım kuralları konusundaki sorunların temel sebeplerini görmeye yardımcı olmaktadır. Tahsin Banguoğlu, her ne kadar noktalama işaretlerini alfabe dışı işaretler olarak kabul etse de (Banguoğlu 2011: 128) bu, noktalama işaretlerinin alfabeyi tamamlayıcı ya da alfabeyi destekleyici unsurlar oldukları gerçeğini değiştirmez.

Türkçenin kaç noktalama işaretine ihtiyacı vardır? Halihazırda kaç noktalama işareti kullanılmaktadır? Terim olarak kullanılan işaretler dilin noktalama işaretlerinden kapsamına girer mi? Türkçedeki noktalama işaretleri arasında aynı ve farklı özellikleri olanların kavramsal, kuramsal ve işlevsel tasnifleri yapılabilir mi? Noktalama işaretlerinin tarihi seyri ve kullanıldığı yerler hakkındaki bilgilere bilimsel çalışmalar sayesinde ulaşılabilmektedir (Kalfa 2000; Atasoy 2009). Ancak, hala cevabı verilmemiş ve Türkçenin yazımıyla ilgili sorunlara katkı sağlayacak sorular da ortada durmaktadır.

Bir faraziye olarak: noktalama işaretlerinin tamamıyla kullanımdan çıkartılmasıyla dilin yazılı hale getirilmesi mümkün olamaz mı? Dil, konuşulduğu gibi yazılsa ve sadece sesler harflerle gösterilse bile dil kendini gerçekleştiremez mi? Her iki soruya verilecek cevap da “mümkün olur ve dil varlığını sürdürür” şeklinde olacaktır, çünkü dilin ve noktalama işaretlerinin tarih bilgisi bunu zaten açıklamaktadır (Kalfa 2000; Atasoy 2009). Dolayısıyla noktalama işaretleri, dilin yazıya geçirilmesi ve yazı dilinin yaygınlaşp kullanım alanlarının artmasıyla işaret çeşitliliği kazanmıştır.

Bu doğrultuda ortaya çıkan sorunlarla karşılaşınca da çözüm arayışlarını aynı çizgide sürdürmüştür. Halihazırda noktalama işaretleri yazı dilinin gelişim ve ihtiyaçlarına göre farklı süreçlerde kullanılmaya başlanmıştır. Bazı noktalama işaretleri de ihtiyaç duyulmadığı için kullanımdan çıkartılmıştır. Bu da sadece yazı-dil ilişkisiyle değil, yazı araç gereçleriyle ilgili değişimlerle birlikte açıklanabilir: Paragraf başlangıcını gösteren paragraf işaretinin (§), paragraf girintisi yaygınlaştıkça kullanımdan düşmesi gibi.

Yazım kuralları ve noktalama işaretleri ile ilgili sorunların ele alınışında dil-alfabe ilişkisi ve alfabenin türüyle ilgili özellikler dikkatlerden uzak tutulamaz. Tüm diller belli sayıda sestem ve tüm alfabeler de yine belli sayıda harften oluşur. Her dilde ve her alfabede seslerin ve harflerin kendine has özelliklerle kimlikleştiği unutulmamalıdır. Yazım kuralları hakkında yapılacak değerlendirmelerde dile ve alfabeye görelilik; dil ve alfabe uyumuna görelilik ve dilin alfabesine görelilik şeklinde izlekler oluşturulabilir. Osmanlı Türkçesinin yazıldığı alfabe, Türkçenin Arapça ve Farsça ile ilişkilerine bağlı olarak da kullanmayı benimsediği yazı sistemidir. Bu alfabede Türkçenin tek /s/ sesine karşılık üç farklı ses /ص/, /س/, /ث/ kullanılmaktadır. Aynı şekilde Türkçenin /o/ve /ö/ seslerini gösterecek harfler bulunmadığı için bu sesler, Arapça yazı sisteminin hareke dediği ötre işareti /ـ/ ile veya vav harfi /و/ ile gösterilmiştir. Latin alfabesi ile yazılan Türkçede ise Osmanlı Türkçesinin yazımındaki sorunların büyük kısmı aşılmış, fakat yine de Türkçenin ekleri ile ilgili yazımlar konusunda eksiklikler dikkat çekmektedir. Sayıların sonuna gelen eklerin kesme

işaretiyle ayrılması (1'inci, 12.30'da, 1839'dan beri vb.), özel isimlerin kesme işaretiyle ayrılması (Ahmet'in, Venüs'ün vb.) ve kısaltma yöntemiyle oluşturulmuş kelimelere gelen eklerin de kesme işaretiyle ayrılması (TBMM'den, TDK'nin vb.), genel olarak eklerin yazılışındaki ekin başına kısa çizgi getirilerek yazılma (-lar, -ler; -dan, -den vb.) kuralından farklılaşmaktadır. Oysa Türkçeye özgü geliştirilmiş bir alfabe/yazı sistemi olsaydı, muhtemelen kelimeleri sondan eklemeli bir dil olarak kendi şartlarına uygun bir yazım kuralları ve işaretleme sistemi mümkün olacaktı. Yine de Türkçenin mevcut alfabesi, işlevsellik bakımından Türkçeye en uygun yazı sistemi olarak kabul edilmektedir. Konuyla ilgili yazı/alfabe ve dil tarihi kaynakları oldukça kapsamlı ve açıklayıcı bilgiler vermektedir (Hughes 2005; Tekin 1997).

Türkçenin yazım kuralları ile ilgili sorunlar, şu durumda iki ana başlık altında derlenebilir:

- a) Türkçenin alfabesini tamamlayıcı işaretlere bağlı olan sorunlar (noktalama işaretleri),
- b) Türkçenin yazı dili olarak kullanımına bağlı oluşan sorunlar.

Türkçenin yazımını düzenleyen esas unsur alfabe/harfler, yardımcı unsur da noktalama işaretleridir. Türkçenin yazımında ortaya çıkan sorunların temelinde, dilin “anlaşmayı sağlama” işlevinin aksine “anlaşılmama, yanlış anlaşılma, anlam kargaşası ve anlatım bozukluğu” gibi hatalar, yazım kurallarına uyulmamasından kaynaklanmaktadır. Konuşma dilinde, dil bilgisi eksikliğine bağlı seslendirme, yanlış ek getirme, kelimeleri karıştırma (isimler), anlamı gösterememe ve anlatım bozukluğu gibi dil yanlışları, anında ve kolaylıkla telafi edilebilirken yazı dili için aynı tolerans geçerli olamamaktadır. Çünkü, [konuşma dilinin] gelişigüzelliği söz konusudur, kurallı olması çok önemli değildir; yazılan [dil] ise kurallıdır, yazıda kuralsızlığa tahammül edilemez (Dursunoğlu 2006:3). Yazı dili ya da yazılı dil, kendini kurallarla inşa eder ve kurallar sistemine uyumluluğu ölçüsünde de kendi var oluşunu doğru şekilde sağlar.

Dilin yazı sistemini etkilemesi gibi yazının da dili yönlendirmesinden bahsetmek mümkündür. Dilin yazıyla görünürlük kazanması dile yeni işlevler kazandırmıştır: “anlaşma sağlama” işlevine “iletişim kurma aracı” işlevi eklenmiştir. Dilin iletişim işlevi yazılı kullanımının yaygınlaşmasıyla ortaya çıkmıştır. Konuşma dilinin sınırları sesin işitilebildiği mekâna göre çizilirken yazı dilinin sınırları okuma yazma yeterliliğine göre belirlenmektedir.

Dil-alfabe ilişkisinde, alfabenin dile göre davranacağına yönelik anlayışa karşı temkinli olmak gerekir. Her iki unsurun ilişkisinde tek yönlü bir belirleyicilik uzak ihtimaldir, çünkü dil alfabe/yazı sistemine alfabe de dile bağımlılık gösterir. Dil yazıdan önce var olsa bile yazının yaygınlığı ve işlevselliği dil ile beraber gelişmiş ve bu süreçte sadece dilin görünürlüğünü sağlamakla kalmayıp yazı dili olarak dile yeni bir kimlik kazandırmıştır. Bir dilin yazımıyla ilgili değerlendirmelerde dil-alfabe/yazı ilişkisinin ortaya çıkardığı sonuçlar da dikkate alınmalıdır.

Noktalama işaretlerinin yaygın kullanımıyla beraber yazılı metinlerde matematiğe ait işaretler de kullanılmaya başlamıştır. Yazının kullanım alanının yaygınlaşması, bilimlerin ürettikleri bilgileri daha geniş okuryazarlara ulaştırma ihtiyacı ve bilim alanları arasındaki ilişkiler ve etkileşimler, alfabe yardımı olan noktalama işaretlerinin sayısını da artırmıştır. Bu makalede alfabe destekleyen noktalama işaretleri esas alınacaktır. Yazım Kılavuzu kitapları terim (/+/, /-/, /:/, /√/ vb.) olarak da kullanılan noktalama işaretlerinin tamamını göstermekte ve her işaretin karşısına adlarını da yazmaktadır.

Değerlendirmeler Türkçenin yazım kuralları ve noktalama işaretleri ile ilgili sorunların giderilmesi için yeni yaklaşım ve yöntemlere ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

0.1. Amaç, Kapsam ve Yöntem

Bu makalenin amacı, Türkçenin yazım kurallarıyla ilgili yaşanan sorunlar hakkında tespitler yapıp sorunların çözümüne katkı sağlamaktır. Yazım ve noktalama ile ilgili sorunları ele alan pek çok araştırma yapılmaktadır.

Makalenin kapsamı ve sınırı Türkiye Türkçesinin yazım kuralları ve noktalama işaretleri ile ilgili yaşanan sorunlar ve geliştirilmeye çalışılan çözümlerden oluşmaktadır. Konuyla ilgili kaynaklar Yazım Kılavuzu kitabı, araştırma ve inceleme makaleleridir.

Araştırmanın yöntemi nitel, olguya dayalı, kaynak incelemesi yapılarak bilgi-kuram oluşturma olarak açıklanabilir. Bilim alanının gelişmesi, o alanda geçerli ilke, model ve kuramların oluşturulması ile olanaklıdır. Bu düzeydeki ürünlerin uygulanabilirlik alanı en geniştir; kuram olarak da evrenselliğe sahiptir (Karasar 2007: 26). Bu çalışmada konuyla ilgili kaynak taraması yapılmış; genellikle bilgiye ve eğitim öğretim uygulamalarına yönelik tespit, eleştiri ve öneriler çerçevesinde, Türkçenin yazım kuralları ile ilgili tasnif eksikliği görülmesi üzerine sistematik bir sınıflandırma geliştirilmiş ilgililerin istifadesine sunulmuştur.

1. Türkçenin Noktalama İşaretleri

Türkçede yaygın olarak kullanılan noktalama işaretleri yirmi kadardır. Türk Dil Kurumunun hazırlamış olduğu temel Yazım Kılavuzu kitabında daha fazla işaret bulunmakta, fakat bunların bir kısmı diğer bilim alanlarına aittir. Burada Türkçenin yazım kurallarını genel olarak biçimlendiren noktalar/noktalama işaretleri çalışmaya esas alınacaktır.

Kaynaklarda noktalama işaretleri anlatılırken işaretlerin biçimsel özellikleri üzerinde durulmaz. Hemen hemen tüm kaynaklar, noktalama işaretlerinin kullanıldıkları yerleri örneklerle açıklama yoluna gider ve hem dil bilgisi kitaplarında hem de yazım kılavuzlarında sıralama yapılırken belli bir düzen veya kural takip edilmez. Kaynakların hepsinin ortak özelliği, noktalama işaretlerinin ilk işareti olarak noktayı (.) anlatmış olmaları ve noktanın en eski kullanılan işaret olduğuna vurgu yapmalarındır.

Noktalama işaretleri ile ilgili diğer çeken bir husus da adlandırılmalarıyla ilgilidir. İşaretin değişmeyip isminin farklı olması en çok da bu işaretleri öğrenecek olanlar için sorun oluşturmaktadır. Bununla birlikte bazı noktalama işaretlerinin görünüşü ile adlandırılması arasındaki belirsizlik de dikkati çekmektedir: iki nokta (:), üç nokta (...); eğik çizgi (/), ters eğik çizgi (\); tırnak (" "), tek tırnak (' ') gibi. İki nokta ve üç nokta olarak adlandırılan işaretlerde noktaların konumlanmaları farklıdır; iki nokta dikey sıra iken üç nokta ise yatay sıralanmaktadır. Eğik çizgi yön belirtilmediği halde diğer eğik çizgi için ters eğik çizgi gibi bir adlandırma yapılmıştır. Tırnak olarak belirtilen işarete iki kesme işareti yan yana ("") gösterilmiş, tek kesme işaretiyle oluşturulan (' ') "tek tırnak" şeklinde adlandırılmıştır. Bunlara ek olarak bir de parantez, ayraç ve yay [()] isimleriyle anılan tek işaretli üç isimli noktalama işareti vardır. Bazı noktalama işaretleri de birden fazla işleve sahiptir: nokta, hem çarpı hem nokta hem de +IncI, +UncU isimleştirme eki; yıldız/asteriks (*) işareti kelimenin önünde varsayım, kelimenin sonunda ise dipnot ve iki nokta (:) ile eğik çizgi (/) ise matematikte bölme işlevi görmektedir.

Noktalama işaretlerini konu edinen araştırmalarda işaretlerin tasnifi hakkında müstakil bir çalışma yapılmamıştır. Bir doktora tezinde bazı noktalama işaretlerinin işlevlerine bağlı olarak bir sınıflandırma yapılmıştır (Atasoy 2009: 170-214). Bu çalışmanın amaçlarından birisi noktalama işaretlerinin sınıflandırılmasıdır. Genel olarak noktalama işaretlerinin tamamı, dilin konuşulurken ortaya koyduğu doğallığını yazıya da yansıtmasına yardımcı olmaktadır. Bu umulduğu kadar mümkün olamasa da amaçlananın önemli oranda başarıldığı söylenebilir. Temel işlevlerinin başında

“anlaşmayı sağlamak” olan dilin, yazı aracılığıyla da bu işlevi yerine getirirken hem dil hem de yazı gelişmiş ve öte yandan da insanlığın hayatına giren görsel ve dijital tecrübe alanlarını hazırlamıştır. Köklü sonuçlar ortaya çıkararak dil-yazı etkileşimi, Türkçenin yazı dili olarak yaşadığı sorunlara kalıcı çözümler geliştirmesi gerektiğini göstermektedir.

Noktalama işaretlerinin bilinçli bir şekilde uygulanması, eğitim öğretim ve okuryazarlık açısından önemli bir konudur. Noktalama işaretleri, alfabeye yardımcı olan işlevsel yazı birimleridir. Dil seslerinin birimsel gösterimleri sırasında alfabe/harf yeterlidir, ancak sesler arası birimsel ilişkilerde (konuşma) ses biriminin eksikliğini gidermek için noktalama işaretlerine ihtiyaç oluşur. Türkçede kullanılan “düzeltme işareti (^) buna yerinde bir örnektir. “hala” ve “hâlâ” kelimeleri arasındaki ayırım düzeltme işaretiyle sağlanır. Bundan dolayı noktalama işaretleri yazı ile değil yazım ile ilişkilendirilir ve işlevlerine göre de değerlendirilir. Zaten noktalama işaretlerinin konu edildiği araştırmalarda ve Yazım Kılavuzu kitaplarında işlevsel özellikleri açıklanmaktadır.

.	nokta
,	virgül
;	noktalı virgül
...	üç nokta
?	soru
!	ünlem
–	uzun çizgi
“ ”	tırnak
‘ ’	tek tırnak
“	denden
()	ayraç
[]	köşeli ayraç
{ }	kaşlı ayraç
‘	kesme
^	düzeltme (şapka) işareti
+	toplama işareti, artı
–	çıkarma işareti, eksi, kısa çizgi
x .	çarpma işareti, çarpı
÷ :	bölme işareti, bölü
/	bölme işareti, bölü, eğik çizgi
\	ters eğik çizgi
:	bölme, bölü, iki nokta
√	karekök
=	eşitlik, eşit

≠	eşitsizlik, eşit değil
≈	yaklaşık olarak eşit
±	eksiği veya fazlası
%	yüzde
‰	binde
'	üs, dakika
§	paragraf
./.	yazının arkası var, çeviriniz
/ ·	son sayfa, bitti
*	kelimeden sonra dipnot; kelimeden önce varsayım
°	derece
=>	devam
(E)	devam; gönderme
~	benzerlik, yaklaşıklık, denklik
>	büyüktür; dil bilgisinde çıkma
<	küçüktür; dil bilgisinde gelişme
***	bölüm sonu işareti
₺	Türk lirası
\$	dolar
€	avro
@	kuyruklu a
©	tefif hakkına sahip (copyright)
®	tefif hakkı alınmış (registered)

Tablo 1: TDK Yazım Kılavuzu Kitabında Gösterilen Noktalama İşaretler

1.1.1. Ayırıcı noktalama işaretleri: Nokta (.), virgül (,), noktalı virgül (;), kısa çizgi (-), kesme işareti (‘) ve eğik çizgi (/).

Bu işaretlerin ortak özellikleri, dilin yazı ile kendini gerçekleştirme süreçlerinde dilin temel birimlerinden olan ses, kelime, öbek, anlam ve anlatım gibi ögeler arasında anlaşmayı engelleyecek durumları önlemektir. Yazım Kılavuzu kitaplarında her işaretin temel bilgisi ve tanımı açıklanmıştır. Dolayısıyla bu işaretlerin yazma, okuma ve dil öğretimi etkinliklerinde karıştırılmaması gerekir. Hatta öğrenme yeterliliği kazanıldıktan sonra, konuşma esnasında bile konuşma metnindeki noktalama işaretlerinin yerleri tespit edilebilmelidir. Ayırıcı noktalama işaretleri kendi türlerinden olan dil birimleri arasındaki karışıklığı engellerler. Noktanın en yaygın kullanıldığı yer cümlenin sonu/bitimidir. Konuşanın dinleyicisine ulaştırmak istediği anlamı iletme

işleminin bittiği yazılı anlatımda nokta, konuşmada ise durak/susma ile anlaşılır. Virgül ve noktalı virgülden de ayırıcılık özelliği aynıdır. Kısa çizgi, cümle düzeni dışındaki açıklamada, satır sonundaki kelimelerin seslendirmesinde, aynı ve farklı türden öğelerin dizilişlerinde düzensizliğe sebep olmamak için ayırıcı olmaktadır. Kesme işareti özel isimlere has görünümü sağlamak için sona gelen hal eklerini ayırır, rakam ve harfin yan yana gelişlerinde karışıklığı önler ve ayırdığı dil biriminin doğru anlaşılmasını sağlar. Eğik çizgi de ayırıcı işleviyle kullanılır. Adres, şiirin dizelerinin düz metne dönüştürülmesi, tarih yazımı ve dil bilgisinde eklerin yazımında aynı özelliklere sahip birimlerin karışmasını önler.

Görüldüğü gibi bu gruba dâhil olan noktalama işaretleri ortak işlev olarak “ayırıcılık” vasıflarıyla öne çıkmaktadır. Dolayısıyla aynı başlık altında değerlendirilmeleri hem bilgi düzenlemesi hem de eğitim öğretim açısından kavrayışın kolaylaştırılmasına katkı sağlayabilir.

1.1.2. Açıklayıcı noktalama işaretleri: İki nokta (:), üç nokta (...), tırnak (“ ”), tek tırnak (‘ ’), ayraç/parantez/yay [()], köşeli ayraç/parantez/yay ([]).

Altı işaretten oluşan açıklayıcı noktalama işaretlerinin ortak özellikleri dil birimleri ile ilgili açıklayıcı, tamamlayıcı ve anlaşılabilirliği artırıcı, kolaylaştırıcı ve düzenleyici bilgi vermeleridir. İki nokta ile üç nokta anlatımla ilgilidir ve iki noktada açıklama anlatıcı tarafından yapılırken üç noktada ise açıklama okuyucuya bırakılır. Okur, anlatımın bağlamı üzerinden anlatımı kendisi tamamlar. Tırnaklar ve ayraçlar, anlatım birimi içindeki unsurların anlaşılabilirliğini artırmak için kullanılır. Tırnak ve tek tırnak işaretleri anlatım birimi olan cümlenin işleyişine uygun ve cümle ögesi olarak gösterdiği/ifade ettiği anlamı kaynaktaki haliyle cümleye taşır ve bunu da tırnak içine alarak belirginleştirir. Tırnak işaretleri, cümle içinde belirginleştirilmek istenen ögeyi ve genel isimlerle karışması muhtemel eser ve yer özel isimlerini içine alarak anlaşılabilirliğini sağlamaya dikkat çeker. Ayraçlar (yay ve köşeli) da tırnaklar gibi anlaşılabilirliğine dikkat çektikleri ögeyi içlerine alırlar ancak cümle içinde cümlenin bir ögesi olamazlar. Cümlenin öğelerinin dizilişinde yanında buldukları ögenin anlaşılabilirliğini açıklayıcı ifadeyi gösterirler. Açıklayıcı noktalama işaretlerinin kullanıldığı yerleri belirlemek anlatıcının karar vermesini gerektirir. Açıklanması gereken ögenin hemen yanında gösterilirler. Açıklama her türlü dil birimi için yapılabilir.

1.1.3. Gösterici noktalama işaretleri: Büyük harf (A), düzeltme (şapka) işareti (^), uzun çizgi (—), soru işareti (?), ünlem işareti (!), yıldız/asteriks (*), denden (”), bölüm sonu işareti (***) ve sıralı noktalar (.....).

Genel olarak noktalama işaretlerinin temel işlevinin “gösterme” olduğu açıktır. Burada özel bir başlık altında belirtmeleri işlevlerinin doğrudan gösterim olmaları olarak anlaşılmalıdır. Yazılı metinlerde buldukları yerler çok belirli olduğu için aykırı bir yerde kullanılmaları durumunda hemen dikkati çeken bu noktalama işaretlerinin göstericilik özelliği daha fazla öne çıkmaktadır. Bundan dolayı bu adlandırmayla ve bu grup içinde değerlendirilmişlerdir. Metin içinde büyük harfin varlığı doğrudan iki şeye delalet eder: ya cümle başına ya da özel isme. Düzeltme işareti alan harfler sınırlı ve seslendirilmesi incelti olarak ya da uzatılarak yapılmalı ve içinde bulunduğu kelime Türkçe kökenli değildir. Soru ve ünlem işaretleri, isimlerinden de anlaşıldığı gibi kullanıldıkları dil birimi hakkında doğrudan bilgi verir. Soru ve seslenme gösteren kelimeler yazılmasa bile işlevlerini doğrudan gösterirler. Uzun çizgi ve bölüm sonu işaretleri de yaygın kullanılmadıkları ve tek işlevli oldukları için hemen fark edilir. Aynı kelimelerin tekrar yazımlarında kullanılan denden işareti

dikkat edilmesi gereken nokta dikey sıralamalarda kullanılmasıdır. Sıralı noktalar işareti cümleden önce, paragraf başı, içi ve sonunda ve bir metnin alıntılanmayan kısımlarını gösterir. Sıralı noktaların sayısı konusunda bir açıklama yapılmamıştır ancak üç noktayla karıştırılmaması için üçten fazla noktadan oluştuğu görülebilir. Asteriks ya da yıldız olarak adlandırılan noktalama işareti yaygın olarak kelime, öbek ya da cümlelerin sonunda kullanılır ve dipnota işaret eder. Dil araştırmalarında da kullanılan yıldız işareti metinlerde bulunmayan ancak kullanılma ihtimali olan kelimenin başına konur.

Gösterici noktalama işaretleri de görünürlükleri ve gösterme işlevlerinden dolayı bu grup içinde değerlendirilmiştir.

Ayırıcı işaretler	Açıklayıcı işaretler	Gösterici işaretler
Nokta (.)	İki nokta (:)	Büyük harf (A)
Virgül (,)	Üç nokta (...)	Düzeltilme (şapka) (^)
Noktalı virgül (;)	Tırnak (" ")	Uzun çizgi (-)
Kısa çizgi (-)	Tek tırnak (' ')	Soru (?)
Kesme (^)	Ayraç [()]	Ünlem (!)
Eğik çizgi (/)	Köşeli ayraç [[]]	Yıldız/asteriks (*)
		Denden (")
		Bölüm sonu (***)
		Sıralı noktalar (.....)

Tablo 3: Noktalama İşaretlerinin İşlevsel Tasnifi

2. Türkçenin Yazım Kuralları

Türkçenin yazım kurallarının bir kısmı noktalamayla, bir kısmı alfabeyle, bir kısmı da dil bilgisiyle ilgilidir. Yazı alfabe ile yazılır, noktalama işaretleriyle düzenlenir ya da konuşma dilindeki incelikler gösterilir. Yazılan dilin bilgisi ise alfabe ve noktalama işaretleriyle sistemleşir ya da düzene girer. Elbette her dil yazısız haliyle de sistemlidir, ancak yazı, dilin görünürlüğünü sağlayarak işlevselliğini, bilgisini, gelişimini, dönüşümünü, eksikliklerini ve gücünü izleme imkânı sunmuştur.

Yazım kuralları, dil bilgisi öğretiminin bir parçasıdır. Bir dilin yazım kuralları, dilin bilgisinden bağımsız düşünülemez. Çünkü yazımla ilgili kurallar/ilkeler/prensipler/yasalar, dilin “anlaşmayı sağlama” işlevinin gerçekleştirilmesine destek olur. Yazım kurallarının belirlenmesinde asıl unsur dil bilgisi, uygulanmasında da noktalama işaretleridir.

Türkçenin yazım kurallarının belirlendiği ve düzenlendiği temel kaynak, Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan Yazım Kılavuzu kitabıdır. Kılavuza göre yazım kuralları otuzdan fazla başlık oluşturmaktadır. Bahse konu yazım kuralları; ses, ek, kelime, noktalama işaretleri, kısaltmalar, sayı ve semboller ile yabancı özel isimlerin yazımı gibi başlıkları ele alınmaktadır. Burada belirtilen konular, Türkçenin yazımla ilgili en çok karşılaştığı sorunlar olarak düşünülebilir, çünkü “ki, de/da ve ile” bağlaçlarının yazımı gösterilmiş diğer bağlaçların yazımına dair bir açıklama yapılmamıştır. Buna benzer örnekler, farklı dil bilgisi kitaplarında da görülebilir.

Türkçenin yazım kuralları ile ilgili araştırmalar, yazım kuralları ile ilgili düzenlemelerin başlangıcından bu yana (1928’den beri) ilk hazırlanan Yazım Kılavuzu kitabının güncellenerek bu günlere geldiğini belirtilmektedir (Kalfa 2000; Atasoy 2009). Yazım kurallarının önemli bir kısmı dil bilgisiyle ilgili ise Yazım Kılavuzu kitaplarının sadece sorunlu konuları mı yoksa dilin yazımındaki tüm kuralları mı göstermesi gerekir? Konuyla ilgili araştırmalarda Yazım Kılavuzu

kitabıyla ilgili dile getirilen eleştiri ve öneriler de bu soru kapsamında değerlendirilebilir (Sülükçü 2018; Kemiksiz 2020; Süğümlü 2020-a; Atasoy 2009; Balyemez 2017; Efe 2019; Emiroğlu 2011; Demirtürk 2019; Akdağ 2020; Sebzecioğlu 2018).

Gerek burada işaret edilen hususlar gerekse araştırmacıların ortaya koyduğu tespitler, Türkçenin yazım kuralları ile ilgili bir tasnifin yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Yazım kuralları ve noktalama işaretleri ile ilgili çalışmaların önemli bir kısmı eğitim öğretimle ilgili sorunları ele alırken diğer kısmı da bilgi-kuram ve düzenlemelerle ilgili çelişkilere dikkat çekmektedir. Öğretmenler, farklı sınıf seviyelerinden öğrenciler, öğretmen adayları, eğitim öğretim uygulamaları ve öğretim programları açısından incelenen yazım kurallarının bilgi-kuram, sınıflandırma ve düzenleme yönünden de üzerinde durulması gerekmektedir.

Ayrı Yazılan Birleşik Kelimeler	Kesme İşareti (')
Alıntı Kelimelerin Yazılışı	Küçük Ünlü Uyumu
Bağlaç Olan da, de'nin Yazılışı	Mastarlara Gelen Eklerin Yazılışı
Bağlaç Olan ki'nin Yazılışı	Noktalama ve Diğer İşaretler
Bitişik Yazılan Birleşik Kelimeler	Pekiştirmeli Sözlerin Yazılışı
Bulunma Durumu Eki -da/-de / -ta /-te'nin Yazılışı	Sayıların Yazılışı
Büyük Harflerin Kullanıldığı Yerler	Ses, Harf ve Alfabe
Büyük Ünlü Uyumu	Simgeler
Deyimlerin Yazılışı	Soru Eki mı, mi, mu, mü'nün Yazılışı
Düzeltilme İşareti	Uzun Ünlü
Ek Fiilin Yazılışı	Ünlü Daralması
Fiil Çekimi ile İlgili Yazılışlar	Ünlü Düşmesi
Hece Yapısı ve Satır Sonunda Kelimelerin Bölünmesi	Ünsüz Türemesi
İkilemelerin Yazılışı	Ünsüz Uyumu
İle'nin Yazılışı	Ünsüzlerin Nitelikleri
Kısaltmalar	Ünlülerin Nitelikleri
Kısaltmalar Dizini	Yabancı Özel Adların Yazılışı

Tablo 4: TDK Yazım Kuralları

2.1. Türkçenin Yazım Kurallarının Tasnifi

Türkçenin yazım kuralları, yazı/alfabe, dil bilgisi ve metin bilgisi ile ilgili olarak üçe ayrılır. Yaz/alfabe ile ilgili yazım kuralları daha çok noktalama işaretlerinin bir kısmı (ayırıcı ve gösterici noktalama işaretleri) ile harf, sayı, simge, sembol ve kısaltma kelimelerin yazımını kapsar. Dil bilgisi ile ilgili yazım kuralları dörde ayrılır: Ses bilgisi, kelime bilgisi, işletim bilgisi (morfoloji) ve cümle bilgisi ile ilgili yazım kuralları şeklinde. Üçüncüsü de metin bilgisi ile ilgili yazım kuralları olarak sınıflandırılır. Metin bilgisi ile ilgili yazım kuralları da ikiye ayrılır: Şekil/görüntü ve içerik/anlatım.

2.1.1. Yazı/alfabe ile ilgili yazım kuralları

Yazı/alfabeyle ilgili yazım kurallarını alfabenin özellikleri ve noktalama işaretleri belirler. Noktalama işaretleri ile ilgili sınıflandırma göz önünde bulundurularak noktalama işaretleri alfabeyle tamamlayıcı unsurlar olarak yazı öğretim sürecinde öğrenciye kavratılır. Büyük harflerin, sayıların ve simgelerin yazımı ile ilgili kurallar bu grup kapsamında değerlendirilir.

2.1.2. Dil bilgisi ile ilgili yazım kuralları

Her dil, bilgisini kendinde saklar. Türkçede dil bilgisi olarak adlandırılan gramerdir. Eski Yunancada “yazı, harf” anlamına gelen gramma kelimesinden türetilmiş ve “doğru yazı yazma bilgisi” demek olan grammatika kelimesi Eski Yunancadan Latinceye de geçmiş ve Fransızca “dil bilgisi” anlamına gelmektedir. Türkçeye de Fransızcadan geçen gramer yerine dil bilgisi denilmektedir. Bu açıklamalar da dilin bilgisinin yazıyla sergilenebileceğini göstermektedir.

Türkçenin yazım kurallarıyla ilgili sorunlarının çözümünde dil bilgisinin rolü ve yeri ortadadır. Lakin, Türkçenin dil bilgisi (grameri) ile Türkçenin yazım kurallarının bilgisi arasındaki ilişki, ne nitelik ne de nicelik bakımından kayda değer durumdadır. Bazı dil bilgisi kitapları yazım kuralları ve noktalama işaretleri için ayrı bir bölüm oluştursa da dil bilgisi konularında ortaya konulan bilginin yazımıyla ilgili kurallar belirlememektedir. Mesela Türkçenin seslerinin simge karşılıkları harf olarak gösterilmekte fakat bunların seslendirilişi ve yazımı konusunda bir düzenleme yoktur: /k/ sesi, /ka/ mı /ke/ mi seslendirilmelidir. Eklerin yazımıyla ilgili de açıklanmayı gerektiren sorunlar görülmektedir. Fiil türü kelimelerin yazımıyla ilgili de sorunlardan bahsedilebilir. Kısaltma kelimelerin yapımında ve yazımında dil bilgisinin belirleyiciliği de tartışmaya açık görünmektedir.

Türkçenin temel Yazım Kılavuzu (TDK 2017) kitabında gösterilen ve yazımıyla ilgili açıklama yapılan başlıklar doğrultusunda dil bilgisinin kapsamına giren yazım kuralları dört bölüme ayrılabilir.

2.1.3. Ses bilgisi ile ilgili yazım kuralları

Seslerin yazımı, okunuşu; ses uyumları/uyumsuzlukları, ses olaylarına bağlı yazım ve okunuş farklılıkları, diğer dillerden Türkçeye geçen kelimelerin ses özellikleri ve yazımı ile ilgili konular bu alan kapsamında ele alınır. Dili var eden temel birimlerden biri olan sesin bilgisini kavramak için en önemli araç yazı/harfdir. Ses bilgisini öğrenmek kadar seslerin yazım kurallarını öğrenmek de önemlidir. Seslerin ve seslere bağlı yazım kurallarının doğru belirlenip öğretilmesi, diğer noktalarda yazım kurallarının daha doğru ve kolay öğrenilmesini sağlar.

2.1.4. Kelime bilgisi ile ilgili yazım kuralları

Kelimelerin yazımı, okunuşu ve kelimeyi oluşturan bileşenler bağlamında bu başlık değerlendirilir. Kelime türlerine göre yazım kurallarının uygulanışını kavratır. Türkçenin kelime niceliği ve niteliğine göre kelimelere has özelliklere göre yazım kurallarını belirlemek ve öğretmek mümkün olur. Ana Yazım Kılavuzu kitabında belirtildiği gibi “bitişik ve ayrı yazılan birleşik kelimeler” şeklinde mantık savrulmasına maruz kalmadan kelimenin tek bir dil birimi olduğunun bilgisi ve bilinciyle kelime ve isim arasındaki ayrım fark edilir ve birleşik isimlerin öbikleşme yöntemiyle ortaya çıktığını ve yazım kurallarının da bu yönde belirleneceğini gösterir. Kelime bilgisi genel olarak kelimelere özel yazım kurallarının belirlenmesini ve kavranmasını sağlar.

Türkçenin kelime varlığı kendine özgü bir görünüş sergilemektedir. Alıntı kelimelerden ses yansımaları kelimelere, tür değiştiren kelimelerden kısaltma yoluyla oluşturulan kelimelere ve kök veya kökenlerden türetim yoluyla birkaç kez tür değiştirebilen kelimelere kadar oldukça kapsamlı bir alanın yazım kuralları birkaç örnek üzerinden düzenlenemeyeceği gibi sadece yazılı anlatım etkinlikleri çerçevesinde kavratılması da ihtimalleri zorlar. Dolayısıyla kelimelerin yazımıyla ilgili kurallar da dil bilgisinin bir alt alanı olan kelime bilgisi kapsamında değerlendirilmelidir.

2.1.5. İşletim bilgisi (morfoloji) ile ilgili yazım kuralları

İsimlerin, fiillerin, eklerin, bağlaçların, ilgeçlerin tür ve işlev değişimlerinin gerçekleşme süreçlerindeki yazım kurallarının belirlenmesi ve kavratılması olarak genellenebilir. Türkçenin temel birimlerinden olan ekler, Türkçe yazan herkesin kullanmak durumunda olduğu unsurlardır. İşletim bilgisi, Türkçenin dil bilgisinin temeli olarak kabul edilebilir. Türkçe Dil Bilgisi kitaplarının da önemli bir kısmı bu alanla ilgilidir. Dil bilgisinin bu alt alanında yazım kurallarının kapsamlı ve sadece bu alana özel şekilde uygulandığı ilgili araştırmacılar ve Türkçe öğretmenleri tarafından bilinmektedir.

Türkçenin dil birimleri arasındaki ilişkiler ve bu ilişkilere bağlı olarak dilin “anlaşma sağlama” işlevinin “anlam gösterme/işaretleme/karşılama” ve “anlatım gerçekleştirme/anlatma” kısımları ayrı ayrı işletim bilgisi kapsamında gözlemlenir. Bu da yazım kurallarıyla ilgili ayrıntıların ve ayrıcalıkların belirlenmesine ve kavranmasına yardımcı olur.

2.1.6. Cümle bilgisi (Söz dizimi) ile ilgili yazım kuralları

Bu bağlantı, cümlenin ögelerinin dizilişleri, cümle türleri, ögeler arası bağlantılar, cümleler arası ilişkiler ve anlam karmaşası ve anlatım bozukluğu ile ilgili konular kapsamında değerlendirilir. Cümle dilin temel birimlerinden biridir ve asıl işlevi anlatım gerçekleştirmektir. Türkçede bildirim cümle ile gerçekleştirilir. İşlevinden dolayı cümle için anlamın sevk ve idaresinden sorumlu dil birimi olarak da söz etmek mümkündür. Bir yanıyla oldukça basit bir dil aygıtı olan cümle, incelendikçe karmaşıklaşan bir varlığa dönüşür.

Cümle için söz dizimi de denilir. Dizimsellik, dilin yapısal özelliklerinden biridir. Dilin temel birimlerinden olan sesler dizilerek kelimeleri, kelimeler dizilerek de söz dizimini oluşturur. Dilin dizimselliği, aynı anda iki sesin çıkarılmayışından kaynaklanır. Dil yazıya aktarılırken de bu kurala göre hareket edilir.

Noktalama işaretleri cümlenin öge diziliminde önemli bir görev üstlenir. Bir cümlede birden fazla noktalama işaretinin kullanılmasını gözlemlemek mümkündür. Bundan dolayı cümle bilgisi ile ilgili yazım kurallarının başında da noktalama işaretleri gelir. Noktalama işaretleri cümlenin temel ögesi yükleme diğer ögelerin bağlantısını düzenlerken ögeler arası bağlantıların da karışmasını önler. Tek kelimededen oluşan cümle ögelerinin dizilişinde pek sorun çıkmaz, fakat öbek/gruplardan oluşan ögelerin dizimindeki düzensizlikler, anlam ve anlatımla ilgili sorunlara sebep olur. Bu yüzden cümle ile yazım kurallarının beraber değerlendirilmesi yerinde bir yaklaşım olur.

2.1.7. Metin bilgisi ile ilgili yazım kuralları

Yazım kurallarının hemen hepsinin bir arada gözlemlenebildiği yazılı anlatım birimi metindir. Metnin üretiminden türüne, çeviri yazımından incelenmesine ve okunmasından/seslendirilmesinden anlaşılmasına kadar her aşamasında, yazım kurallarıyla iç içe bir dil etkinliği gerçekleştirilir. Dolayısıyla yazım kurallarının uygulanma yeterlilikleri metinlerde daha yakından gözlemlenebilir. Metni oluşturan yazım kuralları ikiye ayrılır:

2.1.7.1. Metnin görünümü ile ilgili yazım kuralları

Metnin türüne göre farklılık gösterebilen görünüm özellikleri yine de tüm metinleri kapsamaktadır. Kitap türü metinlerin görünüm özellikleri yayıncı ve tasarımcı tarafından kararlaştırılır. Yazar, metnin bölümlerini, başlıklarını, dipnotlarını, kaynakçasını ve içindekiler kısmı gibi bölümlerini hazırlar. Makale tarzı daha dar kapsamlı metinlerin de görünümüyle ilgili yazım kuralları bulunmaktadır. Yazılı anlatım ve kompozisyon kitaplarında öğretici yazılar (Gedizli

2019: 72) başlığında ele alınan metin türlerinin oluşturulma süreçlerinde yazımla ilgili kurallar yol gösterici olmaktadır. Dipnot ve kaynakça yazımı ile ilgili Yazım Kılavuzunda bir düzenleme bulunmamaktadır. Oysa Türkçenin bilimsel metinler üretiminde dipnot ve kaynakça zorunlu olarak kullanılmakta ve metnin biçimsel olarak düzenlenmesinde özen gerekmektedir. Metnin türü ve içeriği hakkında okura ön bilgi veren görünümle ilgili unsurların yazım kurallarıyla ilişkisi göz ardı edilmemelidir.

2.1.7.2. Metnin içeriği ile ilgili yazım kuralları

Metin, üç bölümden oluşur: Giriş, gelişme ve sonuç. Bunların yanında metnin düzenlenmesine katkı sağlayan paragraf vardır. Paragraf nedir? Paragrafın metin içindeki yeri nedir? Yazım kılavuzunda bulunan paragraf işareti (§) artık kullanımda pek görülmesi de paragrafın kendisi varlığını sürdürmektedir. Latince kökenli olan paragraf, “yazı bölümü” demektir ve yazının minik bölümü olarak da adlandırılmaktadır (Özdemir 2000: 69). Paragraf, metnin konusunun bölümlenmesini sağlayan anlatım birimidir. Paragraf, metin bütünlüğü içinde konun tek bir yönünün anlatıldığı ve biçimsel olarak girintiyle başlayıp cümle ya da cümlelerden oluşan, kendi içinde bir kompozisyonu olan anlatım birimidir. Metnin bölümleri içinde nicelik koşulu aranmaksızın anlatıcının tasarrufunda olan bir birimdir. Genel olarak metnin içeriğinin oluşturulmasında yazım kurallarının pek çoğu kullanılmaktadır. Bundan dolayı özellikle metnin üretim süreci ile yazım kurallarının kullanımı arasında yakın bir ilişki vardır. Bu ilişkiye bağlı olarak yazım kılavuzunda metnin yazımı ile ilgili kurallar da bulundurulmalıdır.

Yazı ile ilgili	Dil bilgisi ile ilgili	Metin bilgisi ile ilgili
Büyük harflerin yazımı	Ses bilgisi ile ilgili	Görünüm ile ilgili
Noktalama işaretleri	Kelime bilgisi ile ilgili	İçerik ile ilgili
	İşletim bilgisi ile ilgili	
	Cümle bilgisi ile ilgili	

Tablo 5: Yazım Kurallarının Tasnifi

3. Sonuç

Türkçenin yazım kurallarının öğrenilmesi ve öğretilmesine katkı sunmak amacıyla yapılan bu sınıflandırma, beraberinde bazı değişimler ve yenileştirmeler de getirmektedir. Her dilin bilgisi kendisinde saklıdır. Bilimsel bilginin de kendine özgü ilke ve yöntemleri bulunmaktadır. Bu çalışma kapsamında ortaya konulan sınıflandırmaların amacı, Türkçenin yazım kurallarıyla ilgili tartışılan sorunlarının çözümüne katkıda bulunmaktır. Dolayısıyla konuyla ilgili gerek Yazım Kılavuzu kitaplarının hazırlanışında gerekse eğitim öğretim uygulamalarında bu sınıflandırmaların göz önünde bulundurulmasında ve değerlendirilmesinde yarar vardır.

Eğitim öğretim uygulamalarında noktalama işaretleri ve yazım kuralları, ilkokul birinci sınıftan başlayıp lise son sınıfa kadar her seviyede öğretim programları ve ders kitaplarında yer almaktadır (Süğümlü 2020-b; MEB 2019). İlk ve ortaokul seviyelerinde okuma ve yazma becerisi etkinlikleri kapsamında değerlendirilirken lise seviyesinde metin bilgisi üzerinden öğretilmektedir. İlk okuma yazma öğretimiyle birlikte kazandırılmaya çalışılan noktalama işaretleri ve yazım kuralları dersin kapsamıyla sınırlandırılmamalıdır. Yazılı evrene geçen öğrencinin öğrendiği yazılı kuralların bir bütün olarak tüm eğitim öğretim araç ve gereçlerinde de öğretim programlarında belirtilen kazanımlara uyarlanması gerekmektedir. Özellikle ders kitapları ve yardımcı kaynaklar konusunda yazım kurallarının uygulanışı örtüşmelidir. Türkçe dersinde öğrenilen yazım kurallarının Fen Bilgisi ya da Hayat Bilgisi vs. ders kitaplarında hatalı gösterilmesi veya dikkate alınmaması,

yeni sorunların doğmasına sebep olmaktadır. İlkokul dönemi öğrencinin yazılı evrene geçiş yaptığı önemli bir duraktır.

Yazı ve yazılı kültürün vazgeçilemez unsurları olan noktalama işaretleri ve yazım kurallarının önemli bir kısmı, eğitim öğretim uygulamalarının bu döneminde öğrenciye kazandırılır. Bu durumda şu noktanın altını çizmekte fayda vardır: İlkokul programında dersin adı her ne kadar Türkçe de olsa asıl amaç okuma ve yazma öğretimidir. Öğretmen ve öğrencinin dikkati bu süreçte asıl hedeften uzaklaşmamalıdır. Ana dili olarak Türkçede okuma ve yazma öğretimi yapıyor olması, dil öğretiminden ziyade yazılı dil ya da dilin yazılışının öğretildiği unutulmamalıdır.

Öğretim programı ve ders kitaplarında hemen her sınıfta yazım kuralları ve noktalama işaretleri konu olarak bulunmasına rağmen üniversitelerin birinci ya da ikinci sınıflarında da Türk Dili I-II dersleri okutulmakta ve bu derslerin konuları arasında yazım kuralları ve noktalama işaretlerinin öğretimi yine yer almaktadır. Türkçenin eğitim öğretim evrelerinin hemen her aşamasında yazım kurallarının yer alması elbette çok yönlü tartışılabilir, ancak konuyla ilgili araştırmaların ortaya koydukları sonuçlar, sorunların yeterince çözülemediği yönündeki tezleri destekler mahiyettedir. Konunun sorun olmaktan çıkarılması için çalışmaların bilgi-kuram ve eğitim-öğretim yönleriyle ilgili daha çok araştırmanın yapılması ve yazılı dille ilgili sınırlı bir sorun olarak değil, Türkçeyi topyekûn etkileyen bir mesele olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Türkçenin yazım kuralları ile ilgili sorunlar, belli kurum, meslek ve kişilerin sorumluluğunda değildir. Özelde Türk milletinin genelde ise Türkçe bilen ve hayata Türkçe ile bakan herkesin bu sorunların çözümüne duyarlılık göstermesi gerekir. Dil insanın kimliğidir. Şair Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın dediği gibi "Türkçe'm, benim ses bayrağım." dizesinden mülhem, Türkçe, Türk milletinin yazılı anlatımında da bayrağı olmaya devam etmektedir.

Bu makale kapsamında yapılan kaynakça araştırmalarında Türkçenin yazım kuralları ve noktalama işaretleri ile ilgili bir sınıflandırmaya rastlanmamıştır. Bu açıdan noktalama işaretleri ve yazım kurallarının tasnifi bir ilk olma özelliğine sahiptir. Dolayısıyla; a) Konuyla ilgilenenler için bu yönde yeni kuramsal ve uygulama çalışmaları yapılmasına zemin oluşturabilir. b) Farklı tasnifler yapılabilir, eksik görülen noktalara yeni boyutlar kazandırılabilir. c) Yazım Kılavuzu kitaplarının hazırlanışıyla ilgili farklı yöntem ve yaklaşımlar geliştirilmesine yardımcı olabilir. d) Yazım kurallarının öğretim programlarında ve ders kitaplarında ele alınış biçimlerini geliştirmeye yönelik yeni sorgulamalara teşvik edebilir.

Sonuç olarak bu çalışmayla ortaya konulan yazım kuralları tasnifinin özellikle eğitim öğretim uygulamalarıyla ilgili lisansüstü tez çalışmalarında ve deneysel araştırmalarda denemesi daha sonraki çalışmalara ve bu yöndeki arayışlara katkı sunacaktır. Diğer taraftan Türk Dil Kurumu Hazırlamış olduğu Yazım Kılavuzu ile bir çerçeve sunmaktadır. Bu çerçeve korunarak farklı eğitim öğretim seviyeleri farklı düzenlemeler yapılabilir. Özellikle ilkokul birinci sınıf öğrencileri ve Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenler için görsel unsurlarla desteklenmiş yazım kılavuzu kitapları ve telefon vb. aygıtlarda kullanılabilecek uygulamalar hazırlanabilir. Bu bağlamda okuryazarlar için yazım kurallarının Türkçe açısından önemi ve gerekliliğini anlatan yayınlar hazırlanabilir.

Kaynaklar

- Akdağ, Erhan (2020). Türkçe Yazım Kılavuzları ve Yazımda Sağlanamayan Birlik. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6/1, s. 69-81.
- Aksoy, Faysal Okan (2009). *Türkçede Noktalama*. Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üni. Eğitim Bilimleri Enst.
- Balyemez, Sedat (2017). *Yazım Kılavuzlarının "Yazım Kılavuzu" İle Uyumluluğu*. Ed: İsmet Çetin, Halil Çeltik. *Ankara: II. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatları Öğretimi Sempozyumu Bildirileri*. s. 599-614.
- Banguoğlu, Tahsin (2011). *Türkçenin Grameri*. 9. Baskı. Ankara: TDK Yay.
- Demir, Celal (2018). Okullarımızda Yazım Eğitimi ve Sorunlarımız Üzerine. *Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20/3, s. 121-135.
- Demirtürk, Cem (2019). *Türkçe Yazım Kılavuzlarının Gelişimi Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Denizli: Pamukkale Üni. Eğitim Bilimleri Enst.
- Dil Derneği (2005). *Yazım Kılavuzu*. Ankara: Dil Derneği Yay.
- Dursunoğlu, Halit (2006). Türkiye Türkçesinde Konuşma Dili İle Yazı Dili Arasındaki İlişki. *Erzurum: A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 30.
- Efe, Kürşat (2019). *Türk Dil Kurumu Yazım Kılavuzu'na Sayısal Terimler için Öneriler*. Ed: Serkan Şen, Mediha Mangır. *Samsun: XI. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiri Kitabı*. s. 1333-1345.
- Eker, Süer (2009). *Çağdaş Türk Dili*. 5. Baskı. Ankara: Grafiker Yay.
- Emiroğlu, Selim (2011). TDK Yazım Kılavuzu'nu Geliştirmeye Dönük Bir İnceleme. *Türklük Bilimi Araştırmaları*. 29/1, s.121-143.
- Gedizli, Mehmet (2019). *Yazabilmek/Yazılı Anlatım*. İstanbul: Değişim Yay.
- Gencan, Tahir Nejat (2001). *Dilbilgisi*. Ankara: Ayraç Yay.
- Göker, Osman (1996). *Uygulamalı Türkçe Bilgileri I*. Ankara: MEB Yay.
- Gülmez, Nurettin (2006). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Harfler Üzerine Tartışmalar*. İstanbul: Alfa Aktüel Yay.
- Günay, Doğan (2007). *Metin Bilgisi*. 3. Baskı, İstanbul: Multilingual Yay.
- Hengirmen, Mehmet (1997). *Türkçe Dilbilgisi*. 2. Baskı. Ankara: Engin Yay.
- Hughes, J. Peter (2005). *Diller ve Yazı*. Çev: İsmail Ulutaş-Yusuf Özçoban. İzmir: *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi* V/2, s. 339-351.
- Kalfa, Mahir (2000). *Noktalama İşaretlerinin Türkçenin Öğretimindeki Önemi ve Yeri*. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üni. Sosyal Bilimler Enst.
- Karasar, Niyazi (2007). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. 17. Baskı. Ankara: Nobel Yay.

Kemiksiz, Ömer (2020). Öğretmen Adaylarının Yazılı Anlatımlarındaki İmla Hataları. *Journal of Language Education and Research*, 6/1, s. 35-55. DOI: 10.31464/jlere.591822

MEB (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul)*. Ankara.

Özdemir, Emin (2000). *Yazılı-Sözlü Anlatım Sanatı*. 10. Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Sebzecioğlu, Turgay (2018). Bileşik Sözcüklerin Yazımında Bilimsel Ölçütler Sorunu ve Bir Çözüm Önerisi. *Dil Araştırmaları*, Bahar/22, s. 135-158.

Sügümlü, Üzeyir (2020-a). Ortaokul Öğrencilerinin Yazma Çalışmalarındaki Yazım ve Noktalama Hatalarının Belirlenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8/2, s. 528-542.

Sügümlü, Üzeyir (2020-b). *Öğretim Programlarında ve Ders Kitaplarında Yazım ve Noktalama Öğretimi*. Ed: Bilge Bağcı Ayrancı, Ahmet Başkan. *Kuram ve Uygulamada Yazma Eğitimi*. s. 193-241. Ankara: Pegem Akademi Yay.

Sülükçü, Yusuf (2018). TDK'nin Yazım Kılavuzu'ndaki Noktalama İşaretleri Hakkında Bir İnceleme ve Tespit Edilen Problemler için Öneriler. *Türklük Bilimi Araştırmaları*. 43, s. 225-255. DOI: 10.17133/tubar.333811

Şimşek, Rasim (2000). *İmlâ Kılavuzu*, İstanbul: Şimşek Yay.

Şirin-User, Hatice (2006). *Başlangıcından Günümüze Türk Yazı Sistemleri*. Ankara: Akçağ Yay.

TDK (2017). *Yazım Kılavuzu*. Ankara: TDK Yay.

TDK (2021). *Yazım Kuralları*. <https://www.tdk.gov.tr> (Erişim: 06.04.2021).

Tekin, Talat (1997). *Tarih Boyunca Türkçenin Yazımı*. Yay: Mehmet Ölmez. Ankara: Simurg Yay.

Yelten, Muhammet (2009). *Türk Dili ve Anlatım Bilgileri*. İstanbul: Doğu Kitaplığı Yay..

Zülfikar, Hamza (2008). *Doğru Yazma ve Konuşma Bilgileri-1*. Ankara: Zerpa Yay.